

Пролог

Я ніколи не належав до тих, кого називають плаксіями.

Моя колишня дружина казала, що мій «неіснуючий емоційний градієнт» був головною причиною того, що вона мене покинула (так, ніби той хлопець, якого вона знайшла собі на зустрічах товариства Анонімних Алкоголіків, не мав до цього ніякого діла). Крісті казала, що вона, либонь, могла б вибачити мені те, що я не плакав на похороні її батька; я знав його лише шість років і не встиг зрозуміти, якою чудовою, жертвною людиною він був (один з прикладів — кабриолет «Мустанг», подарований їй на честь закінчення середньої школи). Але потім, коли я не плакав на похоронах моїх власних батьків — вони померли лише з різницею у два роки, тато від раку шлунка, а мама від миттєвого інфаркту, коли прогулювалась пляжем у Флориді, — Крісті почала осягати своїм розумом той самий неіснуючий в мене емоційний градієнт. На жаргоні Анонімних Алкоголіків я був «неспроможний відчувати власні почуття».

— Я ніколи не бачила, щоб ти видушив із себе бодай сльозинку, — казала вона тим безбарвним тоном, яким користуються люди, коли оголошують абсолютно остаточний вирок розірваним стосункам. — Навіть коли ти пояснював мені, що я мушу записатися на реабілітацію, бо інакше ти від мене підеш.

Ця розмова відбулася десь тижнів за шість до того, як вона спакувала свої речі, перевезла їх через усе місто і почала жити з містером Томпсоном. «Парубок стрічає свою дівчину в кампусі АА», — це теж звичайна приказка на тих їхніх зустрічах.

Я не плакав, коли дивився, як вона від'їжджає. Я не плакав і потім, коли зайшов у наш маленький будиночок з великим заставним боргом. Дім, у якому не народилося дитини і вже не народиться. Я просто ліг на ліжку, яке відтепер належало мені одному, затулив собі рукою очі й журився.

Без сліз.

Але я не є емоційно незворушним. Крісті щодо цього була неправа. Якось, коли мені було одинадцять років, я повернувся зі школи додому і в дверях мене зустріла мати. Вона сказала, що мого собаку — то був колі на ім'я Таг — збила на смерть машина, а водій навіть не зупинився. Я не плакав, коли ми його ховали, хоч батько й сказав, що ніхто не вважатиме мене через це слабаком, плакав я тоді, коли мені про це повідомила мати. Почасти тому, що то було моє перше знайомство зі смертю; проте головним чином від того, що саме я ніс відповідальність за пса, щоб він завжди залишався надійно прив'язаним у нас на задньому подвір'ї.

Також я плакав, коли лікар моєї мами зателефонував мені й повідомив про те, що сталося того дня на пляжі. «Мені жаль, але шансів не було ніяких, — сказав він. — Іноді це трапляється зовсім раптово, і лікарі загалом розглядають такі випадки свого роду благословенними».

Крісті тоді не було поруч — їй довелося затриматися в школі того дня, щоб побалакати з іншою матір'ю, у якій виникли питання щодо останнього табеля її сина, — але я таки плакав, авжеж. Я заховався у нашій крихітній пральній кімнатці, дістав з кошика брудне простирadlo і плакав у нього. Недовго, але сльози пролилися. Пізніше я міг би розповісти їй про це, але не вбачав у тім сенсу, почасти тому, що вона могла подумати, ніби я напрошуюся на жалість (це не термін з лексикону АА, але, либонь, міг би ним бути), а почасти тому, що я не вважаю умовою, необхідною для успішного шлюбу, здатність видобувати з себе ридання ледь не на замовлення.

Я ніколи не бачив, наскільки тепер можу це пригадати, щоб хоч раз плакав мій тато; у найемоційніші моменти він міг хіба що видати важке зітхання або неохоче трішки покректати — ніякого биття себе в груди чи реготу не дозволяв собі Вільям Еппінг. Він був з породи міцних, мовчазних чоловіків, і моя мати більш-менш була такою ж. Тож моя неспроможність легко заплакати, можливо, має генетичні

причини. Але незворушність? Нездатність відчувати власні почуття? Ні, це аж ніяк не про мене.

Окрім того разу, коли я отримав звістку про маму, пригадую лише один інший випадок, коли я плакав дорослим, і трапилося це тоді, коли я читав історію про батька нашого прибиральника. Я сидів сам-один в учительській у Лізбонській середній школі¹, опрацьовуючи стос творів, написаних учнями мого класу з мови й літератури для дорослих. З дальнього кінця коридору до мене долітало гупання баскетбольного м'яча, ревіння ріжка, що сповіщав про тайм-аути, і крики натовпу, котрі супроводжували битву спортивних титанів: «Лізбонських хортів» проти «Джейських тигрів»².

Хто може знати, коли життя балансує в критичній точці або чому?

Тема, яку я їм призначив, називалася «День, що змінив моє життя». Більшість творів були зворушливими, але жахливими: сентиментальні історії про добру тітоньку, яка взяла до себе жити вагітну неповнолітню дівчину, армійський товариш, котрий продемонстрував, що таке справжня відвага, щаслива зустріч зі знаменитістю («Ризик!»³, ведучим був Алекс Требек, я гадаю, хоча можливо, й Карл Молдан). Якщо є серед вас вчителі, що заробляли собі додаткові три-чотири тисячі доларів на рік, беручись за клас дорослих, котрі навчаються заради отримання атестату про Загальний освітній розвиток (ЗОР)⁴, вам відомо, якою гнітючою працею буває читання подібних творів. Процес оцінювання тут майже ні

¹ Стівен Кінг сам є випускником середньої школи у самоврядному поселенні Lisbon-Falls, яке є частиною заснованого 1799 року міста Lisbon.

² Jay — засноване 1795 року місто на південному заході штату Мейн.

³ Jeopardy — започаткована у 1964 році на каналі Ен-Бі-Сі телевікторина, за форматом якої тепер робляться передачі в багатьох країнах; Alex Trebek веде це телешоу з 1984 р.; Karl Malden — американський актор сербського походження (справжнє ім'я Джордже Младен), який знявся у понад 70 кінофільмах і телесеріалах, але не мав стосунку до вікторини «Ризик».

⁴ General Educational Development (GED) — запроваджена 1942 року система навчання новобранців, котрі, успішно здавши тести, отримували атестат про відповідність знань середній освіті в США й Канаді; знову система ЗОР, тепер для будь-яких дорослих, була впроваджена у 1988 році.

до чого, або так принаймні було в моєму випадку; я попускав геть усім, бо мені ніколи не траплявся дорослий учень чи учениця, котрі би не намагалися виконати свого завдання зі старанністю або щонайменше висидіти його власним гузном. Кожний, хто в ЛСШ подавав пописаний папір, гарантовано отримував від викладача англійської мови й літератури Джейка Еппінга як мінімум розчерк, а якщо текст ще й було організовано в справжні абзаци, тоді найменша оцінка була чотири з мінусом.

Що робило важкою цю працю — це те, що замість голосу моїм головним засобом викладання стала червона ручка, я списав її практично вщент. Що робило цю працю гнітючою — це розуміння того, що дуже мало з тих правок червоною ручкою мали шанси закріпитися в пам'яті; коли хтось досяг двадцятип'яти- чи тридцятирічного віку, не дізнавшись, як правильно писати слова (*ідеальний*, а не *идіальний*), чи великі літери в назвах (*Білий дім*, а не *білий-дім*), або речення, де є іменник, а *також* дієслово, той, певно, цього так ніколи й не навчиться. А ми все тримаємося свого, уперто обводячи неправильно використане слово у реченнях на кшталт «Мій чоловік висказав мені свій засуд» або закреслюючи слово *донирювати* у реченні «Після того я вже міг легко донирювати до буйка» й міняючи його на *донірнути*.

Саме такою безнадійною, невдячною працею я й займався того вечора, коли неподалік котився до чергового фінального свистка черговий матч шкільних баскетбольних команд, і так прісно й во віки віків, амінь. Це було невдовзі по тому, як Крісті повернулася з реабілітації, і гадаю, якщо тоді я і мав щось на думці, то хіба надію, що, прийшовши додому, побачу її тверезою (так і трапилося; своєї тверезості вона трималася краще, аніж свого чоловіка). Пам'ятаю, в мене трішки боліла голова і я тер собі скроні, як то робиш, коли намагаєшся запобігти легкому роздратуванню, щоб воно не перетворилося на велике роздрочення. Пам'ятаю, я думав: «Ще три твори, тільки три, і я зможу врешті звідси піти. Зможу вирушити додому, заварю собі велику чаш-

ку розчинного какао й занурюся в новий роман Джона Ірвінга, подалі від цих щирих, але незграбно зляпаних текстів, що відгукуються стугонінням у моїй голові».

Не прозвучало ані скрипок, ані попереджувальних дзвіночків, жодного відчуття, що моє скромне життя мусить перемінитися, коли я взяв зі стосу і поклав перед собою твір, написаний прибиральником. Але ж ми ніколи цього не знаємо, хіба не так? Монетка життя обертається мигцем.

Він писав дешевою кульковою ручкою, яка в багатьох місцях поплямувала всі його п'ять сторінок. Почерк мав кривулястий, проте розбірний, і натискав він, схоже, доволі сильно, бо слова його були буквально врізані в аркуші дешевого зошита; якби я заплющив очі і пробігся пучками пальців по тих поритих сторінках, це було б схоже на читання шрифту Брайля. І ще він залишав такий невеличкий завиток, немов кучерик, в кінці кожної малої літери у. Я пам'ятаю це з детальною ясністю.

Я також пам'ятаю, як починався його твір. Я пам'ятаю його слово в слово.

Тоді був не день а було під ніч. Та ніч що змінила моє життя була нічю коли мій батько замордував мою матір і двох моїх братів а мене дуже поранив. Він поранив мою сестру теж і то так сильно шо вона запала у кому. За три роки вона померла а так і не прокинулась. Її ім'я було Еллен і я дуже її любив. Вона любила збирати квіти і ставити їх у вази.

На половині першої сторінки мені почало щипати очі і я поклав мою вірну червону ручку. Це трапилось, коли я дійшов до того місця, де він заповз під ліжку і кров заливала йому очі (*вона також забігала мені в горло, і смак був жахливий*), от тоді вже я почав плакати — Крісті могла б пишатися мною. Так я й читав до самого кінця, не роблячи жодної позначки, тільки втираючи собі очі, щоб сльози на крапали на сторінки, які вочевидь коштували йому дуже великих зусиль. Чи думав я, що він відсталіший за решту учнів, що він хіба лиш на пів кроку випереджає тих, кого

зазвичай називають «нездатними до освіти»? Але ж, заради Бога, для цього існувала причина, хіба ні? І для його кульгавості також. Це справжнє чудо, що він тоді взагалі залишився живим. А він залишився. Добрий чоловік з постійною посмішкою на обличчі, котрий ніколи не підвищував голосу на дітей. Добрий чоловік, котрий пройшов крізь пекло і вперто трудився — зі смиренною надією, як і більшість з таких — заради отримання атестата про середню освіту. Хай він і залишиться прибиральником всю решту свого життя, просто дядьком у зеленій або коричневій спецівці, котрий чи то штовхає швабру, чи то шпателем, який він завжди тримає у задній кишені, відчищає від підлоги жуйку. Можливо, за інших обставин він міг би стати кимсь іншим, але однієї ночі монетка його життя обернулася мигцем і тепер він просто одягнений у «Кархарт»¹ прибиральник, котрого діти через те, як він ходить, дражнять Гаррі-Шкряком.

Отже, я плакав. То були справжні сльози, ті, що походять з самих глибин єства. З протилежного кінця коридору я почув, як Лізбонський духовий оркестр розпочав грати переможну пісню — отже, рідна команда виграла, ну то й добре. Либонь, трохи пізніше Гаррі з парою його колег почнуть розбирати трибуни й замітати понакидане під ними сміття.

Згори на його творі я розгонисто поставив велику червону 5. Дивився на неї секунду чи дві, а тоді додав ще й великий червоний +. Тому що твір був хорошим, а ще тому, що його біль викликав емоційний відгук у мені, його читачеві. А хіба не саме цього мусить досягати написане на 5 з плюсом? Викликати якусь реакцію?

Щодо мене, то я волів би, аби колишня Крісті Еппінг мала рацію. Я волів би бути емоційно незворушним, кінець кінцем. Бо все, що сталося потім — всі ті жахливі речі, — вплигло з тих моїх сліз.

¹ «Carhartt» — заснована 1889 року Гамільтоном Кархарттом сімейна компанія, відома різноманітним тривким спецодягом; у 1990-х робочий одяг компанії став особливо популярним серед представників гіп-гоп культури.

ЧАСТИНА I

Вододільний момент

Розділ 1

1

Гаррі Даннінг випустився блискуче. На його запрошення я прийшов на скромну церемонію в актовому залі ЛСШ. Він дійсно не мав більше нікого іншого, тому я радо відгукнувся.

Після благословення (проказаного отцем Бенді, котрий рідко пропускав бодай якісь урочистості в ЛСШ) я протовпився крізь рій друзів і родичів туди, де в урочистій чорній мантиї, тримаючи в одній руці свій атестат, а в другій орендовану академічну шапочку, самотньо стояв Гаррі. Я взяв її в нього, щоб мати змогу потиснути йому руку. Він усміхався, демонструючи щелепи з кількома покривленими зубами й багатьма прогалинами. Але попри все, усміхався він сонячною, заразливою усмішкою.

— Дякую, що прийшли, містере Еппінг. Дуже вам вдячний.

— Нема за що, я з радістю. І звіть мене краще Джейком. Це такий невеличкий бонус, який я дарую тим учням, котрі за віком могли би бути моїми батьками.

Він якусь хвилину залишався збентеженим, а потім розсміявся.

— Гадаю, я саме такий, авжеж, чому ні? Восподи!

Я теж розсміявся. Багато людей навкруг нас сміялися. І сльози були, як же без цього. Те, що важко мені, іншим людям дається легко.

— А та п'ятірка з плюсом! Восподи! Я ніколи, я за все моє життя не отримував п'ятірки з плюсом! І ніколи на таке навіть не очікував!

— Ви заслужили її, Гаррі. А що ви найперше збираєтеся зробити вже як випускник середньої школи?

Його усмішка на якусь секунду пригасла — то була перспектива, якої він ще не розглядав.

— Гадаю, я повернуся додому. У мене маленький будиночок, я його орендує, на Годдард-стріт¹, знаєте? — Він підняв угору свій атестат, обережно тримаючи його в пальцях так, ніби боявся стерти на ньому чорнило. — Я візьму його в рамку і повішаю на стіну. А потім, гадаю, я наллю собі склянку вина, сяду на диван і просто втішатимуся ним, допоки на прийде час лягати спати.

— Це вже схоже на план, — сказав я. — А ви не бажаєте спершу разом зі мною з'їсти біфштекс із смаженою картоплею? Ми могли б сходити до Ела.

Я очікував побачити, що він на це скривиться, та авжеж, я судив його за своїми колегами. Не кажучи вже про більшість наших учнів; вони уникали закладу Ела, немов чуми, вчащаючи здебільшого або до «Королеви молочарні» через дорогу від школи, або до «Хай-Хету» на шосе 196, поблизу того місця, де колись стояв старий Лізбонський драйв-ін².

— Це було б чудово, містере Еппінг. Дякую!

— Мене звуть Джейком, пам'ятаєте?

— Авжеж, Джейку.

Отже, я повів Гаррі до Ела, куди з усього нашого факультету тільки я єдиний і вчащав, і, хоча того літа Ел тримав офіціантку, нас він обслуговував особисто. Як зазвичай, з жевріючою в куточку губ сигаретою (нелегальною в публічному закладі, але це ніколи не зупиняло Ела) і з того ж боку обличчя примруженим проти диму оком. Побачивши складену мантію випускника і здогадавшись, що в нас за okazія, він наполягав на анулюванні рахунку (та що то за рахунок; наїдки в Ела завжди були винятково дешевими, що породжувало плітки про долю деяких бродячих тварин у тамтешньому доквіллі). Він також сфотографував нас і пізніше повісив

¹ У штаті Мейн народилися або виростили кілька видатних особистостей на прізвище Goddard, на честь котрих названо вулиці й меморіальні місцини, зокрема: лінгвіст Пліній Годдард, психолог Генрі Годдард, драматург Чарлз Годдард, природознавець, засновник численних заповідників Морис Годдард тощо.

² Drive-In — кінотеатр для автомобілістів, де фільм можна дивитися на великому екрані, не виходячи з власної машини.